

Fiskutsättningar

Put & take

Nya arter

Återintroduktion

Kompensation & Förstärkning

Erik Degerman & Ingemar Näslund

Sveriges fiskevattenägareförbunds nationella konferens
Norrköping 22-23 november 2017

Sveriges
lantbruksuniversitet

Men först ANALYS OCH TILLSTÅND!

NATURVÅRD

Har arten förekommit naturligt?

Har vattnet rätt förutsättningar?

Vilka konsekvenser får det för andra arter?

Kan arten sprida sig vidare till oönskade vatten?

EKONOMI

Hur har det säkert gått i andra vatten?

Finns det verkligen ekonomi i en utsättning?

Länsstyrelserna

Vad tycker **Länsstyrelsen** (rådgör)?

Vad bestämmer **Länsstyrelsen** (tillstånd)

Urvatten = opåverkade vatten 5%

Naturvatten= obetydligt påverkade vatten 35%
Återintroduktion

Kulturvatten = tydligt påverkade vatten 60%
Kompensation & Förstärkning
Put & take

(Nya arter)

Put & take

Put & take

Ca 75 sättfisk-
odlingar.

Ca 55-60 kr/kg
för fångstbar
regnbåge
+frakt
+moms.

Mängder:
10-200 /ha
Fisk på (0,3-1 kg)

Endast till
vattenområden
från vilka den
inte kan vandra.

KRETSLOPP. Jouko Kärkkäinen hävar i nya regnbågar i Svartån. Avni Terllabuqi väntar spånt på att få kasta första kastet.

Dags för lax i kretslopp – i väntan på vilt fiske

Med ett plask fylldes ån på med lax. 100 stycken regnbågar simmar just nu i främmande vatten sedan de flyttats från Sävelfors fiskuppfödning till Svartån i Örebro.

ÖREBRO. Människans bebyggelse kring och i Svartån har gett laxfisken ordentligt med spö. Örebro kommun har gett sig i kast med problemet och sedan en tid arbetar de för att få tillbaka exemplvis regnbågen till ån. – Vi vill ha ett vilt fiske i ån. Regnbågen har en naturlig

plats för lek uppe vid Karlslund men den tar sig inte dit. Och det är vi människor som förstört det, säger Lars Johansson (C), ordförande i fritids- och turistnämnden.

Kommunen har i sitt arbete för mer vild lax i Svartån flera krokare ute. Att bygga laxtrappor är ett tillvägagångssätt.

Men än krävs mer arbete och till dess att regnbågen hittar tillbaka naturligt planterar kommunen in regnbåge i ån.

Så skedde i går då 100

regnbågar sattes i ån nedanför Slottet.

Och det var ordentligt drag, minst 20 personer hade med sig fiskeutrustning och sökte fiskelyckan direkt. Men inte förrän Lars Johansson gjort första kastet.

– Det är åttonde året som jag håller i invigningen, säger Lars Johansson.

TEXT: DENNIS ANDERSSON
dennis.andersson@ra.se
019-15 52 57

FOTO: VERONIKA LJUNG-NIELSEN
veronika.ljung-nielsen@ra.se
019-15 50 70

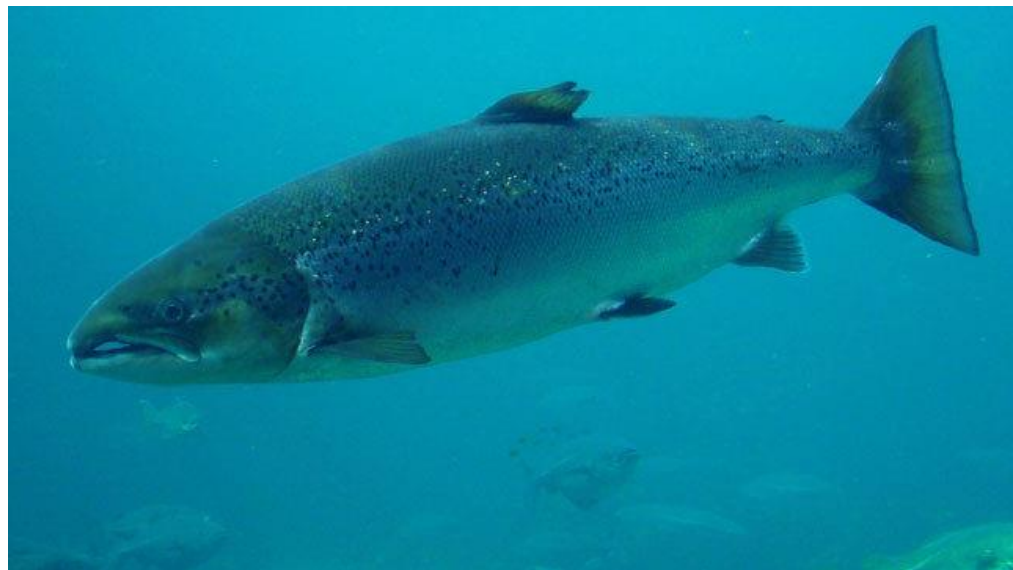
FISKELYCKA. En av de drygt 20 fiskarna som stod redo drar upp en fisk. Kommunen kommer under sommaren plantera mer fisk i ån, men då utannonseras det inte.

Put & take – fula fiskar

Att undvika **fenskadade** fiskar:

- Glesa besättningar i dammar/tråg
- Fler foderautomater eller bättre spridning av foder
- Fler födotillfällen över dygnet
- Minskad fysisk hantering (pumpar fisk, ej håvning etc)

Put & take – risk för självreproducerande bestånd

Årsungar av regnbåge har påträffats vid 36 elfisketillfällen (av 63 000) i Sverige.

Det är alltså möjligt att enstaka lek har lyckats i vatten från Blekinge till Västerbotten. Det är främst vattendrag med god uppströmning av grundvatten och samtidigt med svaga bestånd av öring – ofta nära fiskodlingar...eller kasseodlingar.

I Europa; 130 självreproducerande bestånd i 16 länder!
Men i norra Europa ofta reproduktion något år och sedan inget mer.

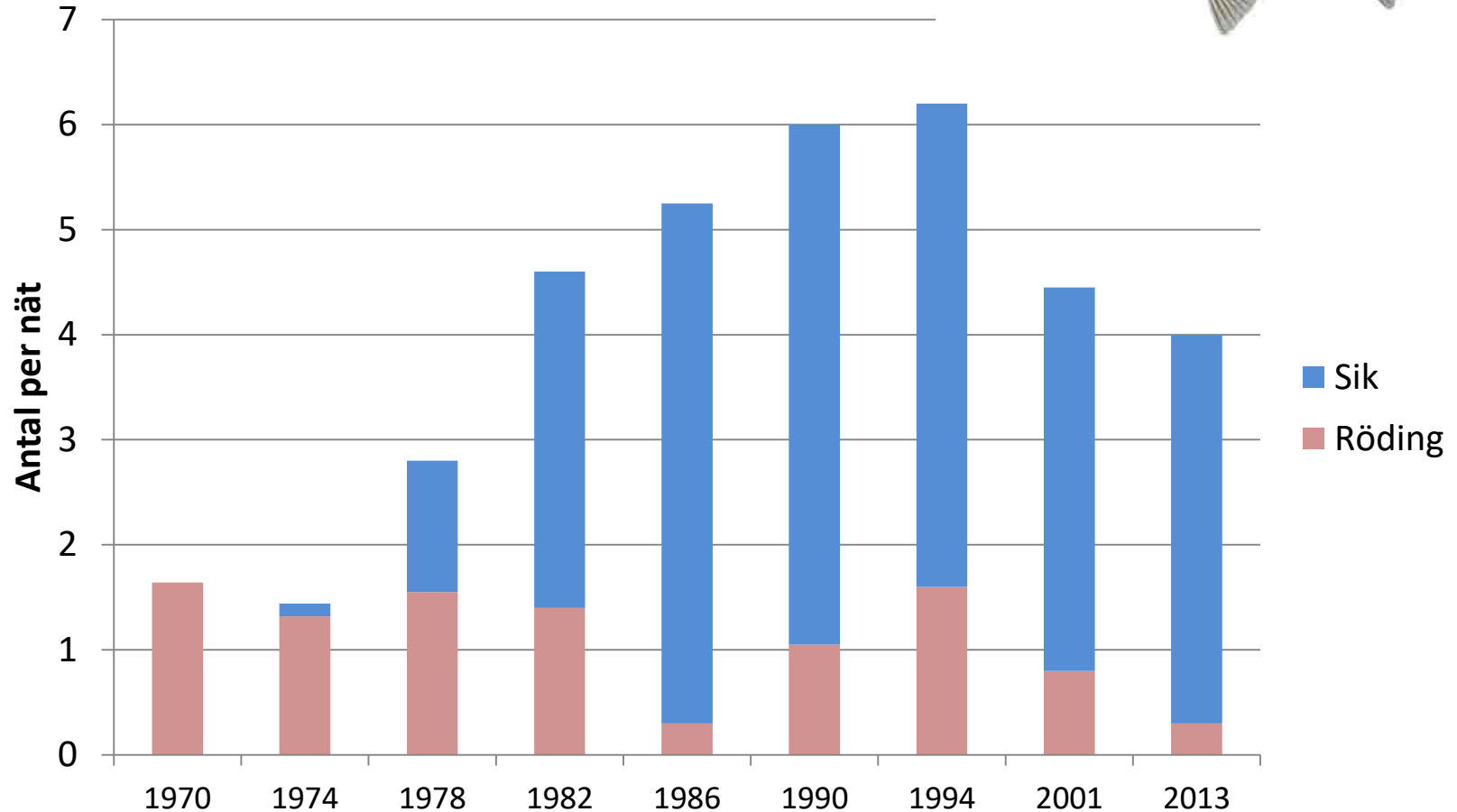
Alperna – Österrike, Slovenien, Schweiz, Tyskland...

Nya arter – alltid konsekvenser

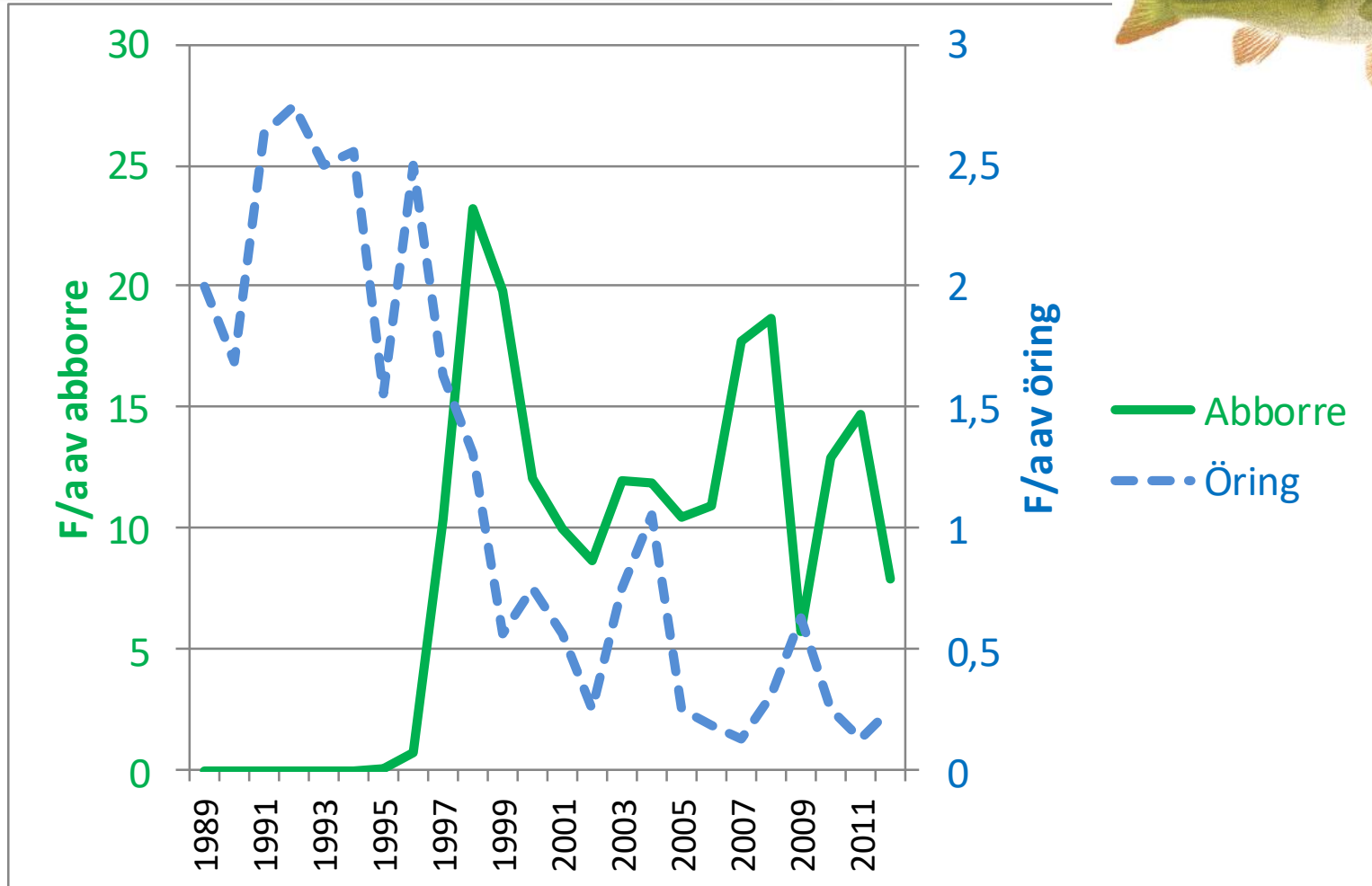

Nya arter – alltid konsekvenser

Sik kom in i Gräsvattnet, Strömsunds kommun, år 1974, och tryckte undan röding. Utbytet av fisk har ökat (om man gillar småsik)...

Nya arter – alltid konsekvenser

Tryssjön i Gagnef kommun, Dalarna, åren 1989-2012. Introduktion av abborre till en sjö med småvuxen (sällan över 30 centimeter) öring. Små öringar vågar sig inte ut i sjön, större öring blir inte fiskätande.

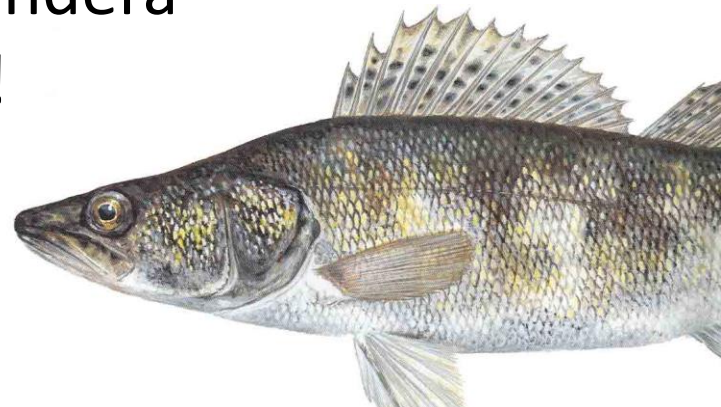
Nya arter – går inte alltid

Gösutsättningar

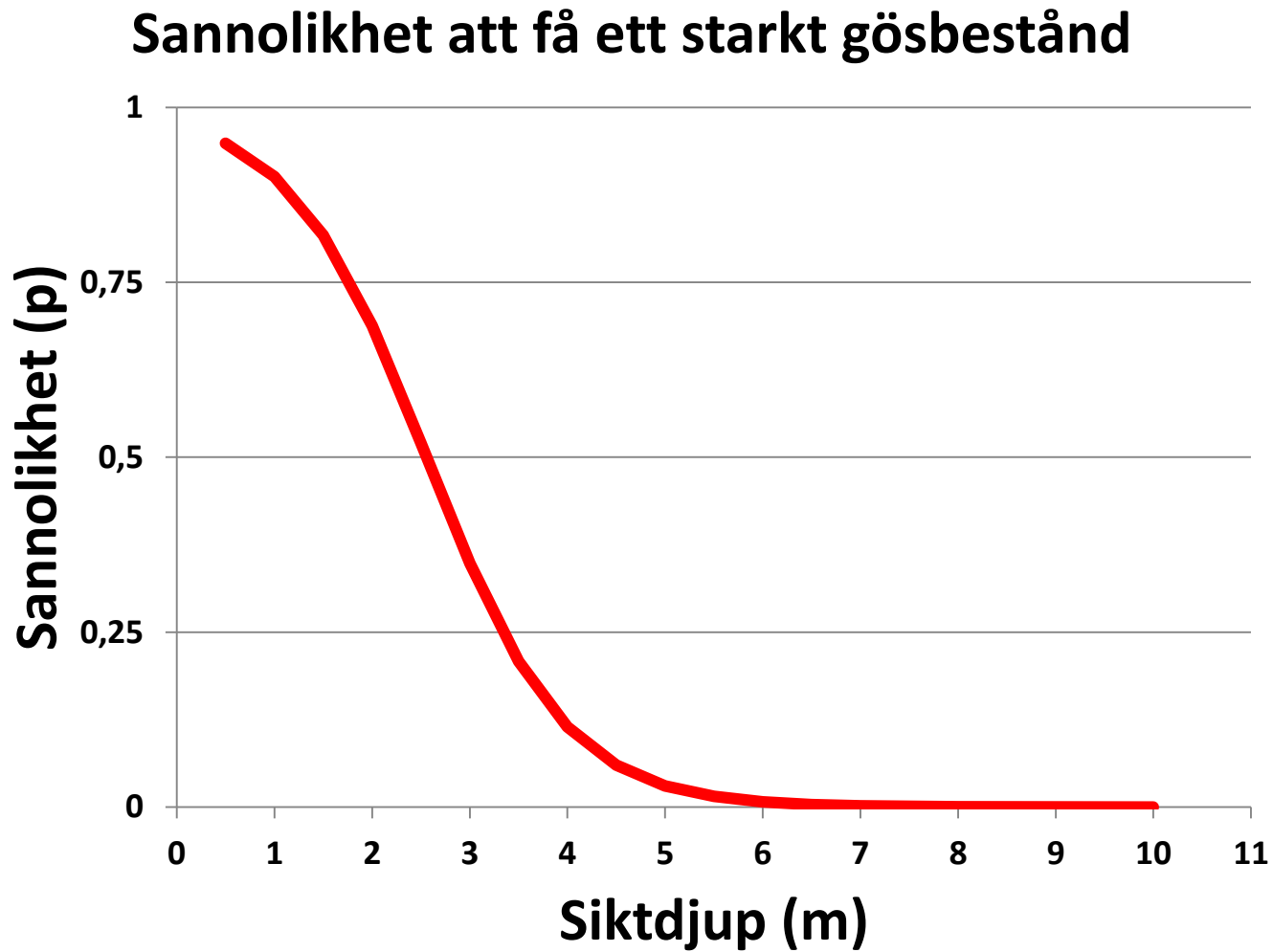
- helst i sjöar med pelagisk fisk (nors, siklöja, benlöja).
- sjön ska vara grund (medeldjup <5m) och stor (>300 ha)
- fosforhalten bör vara >30 µg/l.
- inte i vatten med öringsmolt
- och det tar 20 år att få ett bra självreproducerande bestånd...**

Och ska gösar ändå sättas ut.... ..

...utvärdera vad ni fick för pengarna! Fundera sedan på om det var värt det kilopriset!

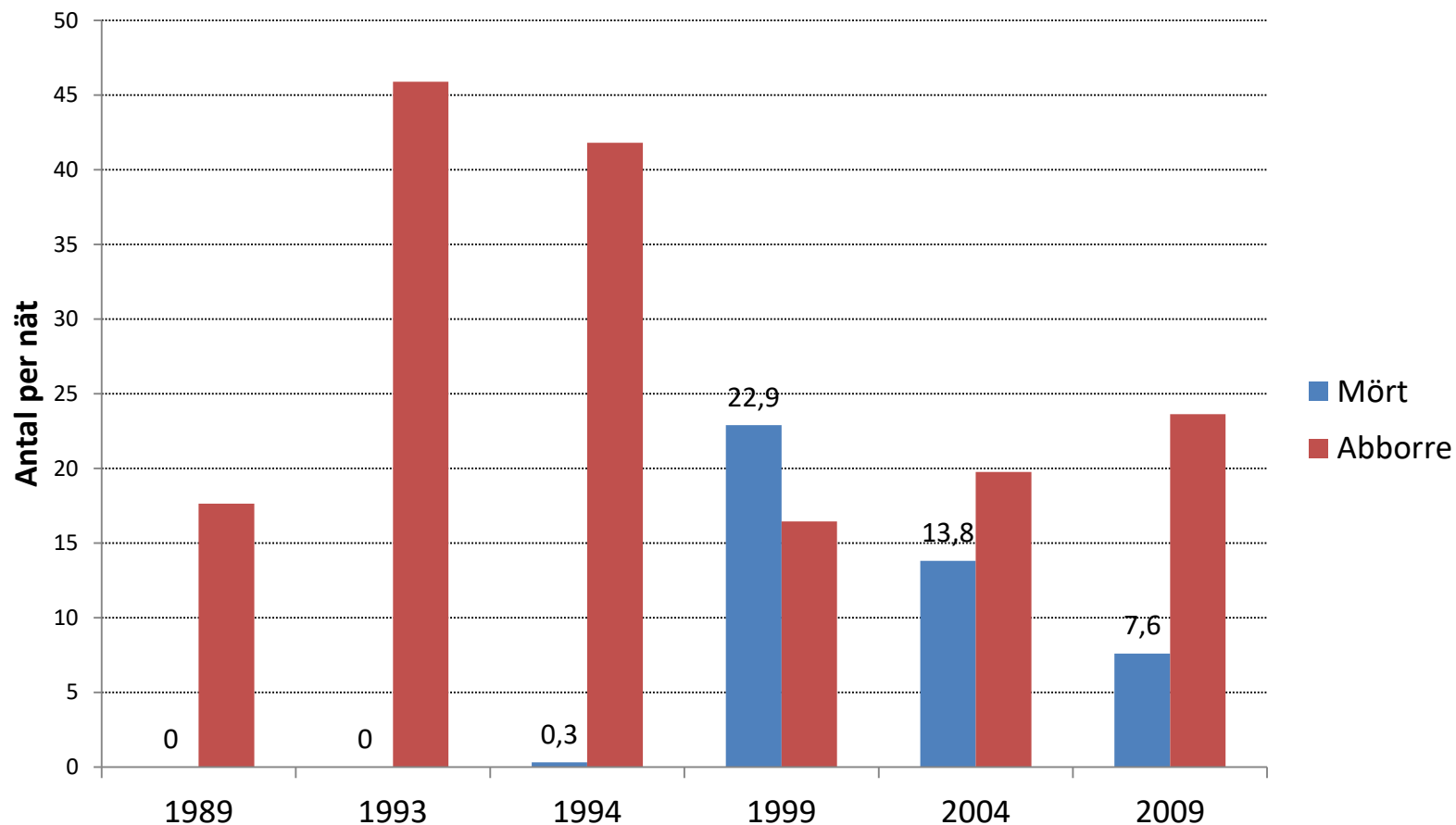

Nya arter – alltid konsekvenser

Återintroduktion – svårare än man tror

Återintroduktion – svårare än man tror

Försurade Hagasjön (86 ha, medeldjup 2 meter) utanför Vetlanda, där mörten slagits ut. Kalkning har genomförts sedan 1987 och 1994 återintroducerade man mört i sjön. Bara vuxen mört från närliggande sjöar fungerade, men motstånd från alla abborrar.

Avsikt; biologisk mångfald, minska kvicksilver i abborre & gädda

Återintroduktion – svårare än man tror

Laxfisk i vattendrag - Alltid yngsta möjliga stadium

Kompensationsutsättningar – konstgjord andning

Kompensationsutsättningar – konstgjord andning

Svensk-Finsk (Norsk) företeelse

Utsättningarna i dessa vatten är fastställda i miljödom och ett villkor för att kraftverksägaren ska få bedriva sin verksamhet.

I naturen - 1 % av rommen blir till utvandrande smolt.

I en odling - är motsvarande siffra 40 - 60 %.

Bara ett fåtal avelsfiskar används..

De väljer inte partner..

Ungarna är dåligt anpassade till naturliga fiender..

Smolten är ofta i för bra kondition..

Och inte alltid riktiga smolt när de sätts ut..

De lever kortare liv..

..men fångas ofta lättare!

"Dumma" 3åriga öringar på 500 g

Förstärkningsutsättningar

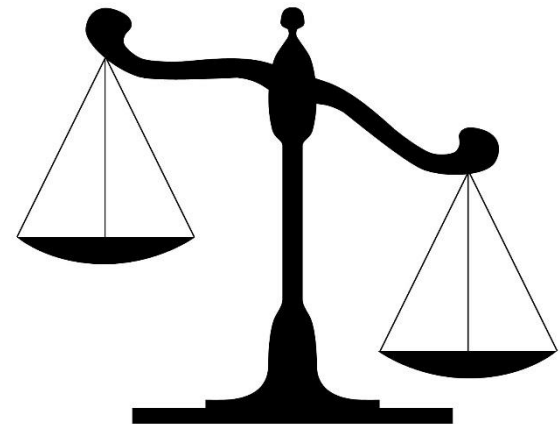
Förstärkningsutsättningar

I vatten med fungerande reproduktion är det sällan lönsamt.

Å andra sidan verkar det sällan ge genetisk inblandning i starka bestånd, men risken finns i svaga...risken ökar förstås med varaktighet och mängder av utsättningar.

(egna data, Wolleback mfl 2010, Hansen m fl 2009, Heggenes m fl 2006)

Alltså "ofarligt" där det inte behövs, men riskabelt där det kanske behövs...

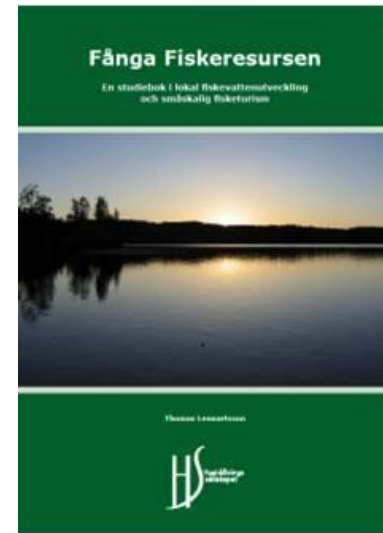

Förstärkningsutsättningar

Om arten redan finns i området finns det som regel en biologisk förklaring till att arten inte är talrikare.

Pengarna man använder till att köpa fisk för kan användas bättre genom att :

- Bilda fiskevårdsområde
- Göra en fiskevårdsplan
- Provfiska
- Starta en bra fångststatistik
- Reglera fisket bättre och införa en god övervakning
- Kolla reglering och vattendomar
- Genomföra biotopförbättrande åtgärder

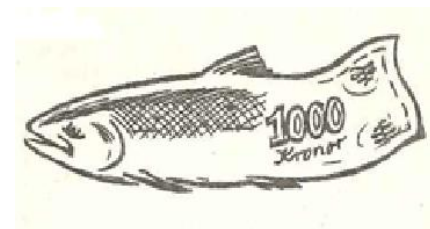
Förstärkningsutsättningar

Danska utsättningar av öring (17-35 cm) i vattendrag för sportfiske.

Utan fiske (5 veckor) var 16% kvar i vattendraget.
Det var de som rörde sig minst (efter utsättning).
(Aarestrup m fl 2005)

Fördröjd utsättning via kassar i sjöar (Jämtland).
Högre utbyte, men inte lönsamt.
Så fort de släpptes ut försvann de i nätfiske.

Ett exempel

Storsjön, Jämtland (regleringsmagasin)

Fiskutsättningar som kompensation för reglering av sjön sedan mer än 60 år.

Öring, gullspångslax, regnbåge, nors och kanadaröding

Utsättningarna av **kanadaröding**, vilka fastställdes i dom 1962, är avslutade.

När det var som mest (mitten 1990-talet) utgjorde de mer än 50% av trollingfångsterna.

I dagsläget mindre än 5%. Men naturreproduktion förekommer fortfarande.

Ett exempel

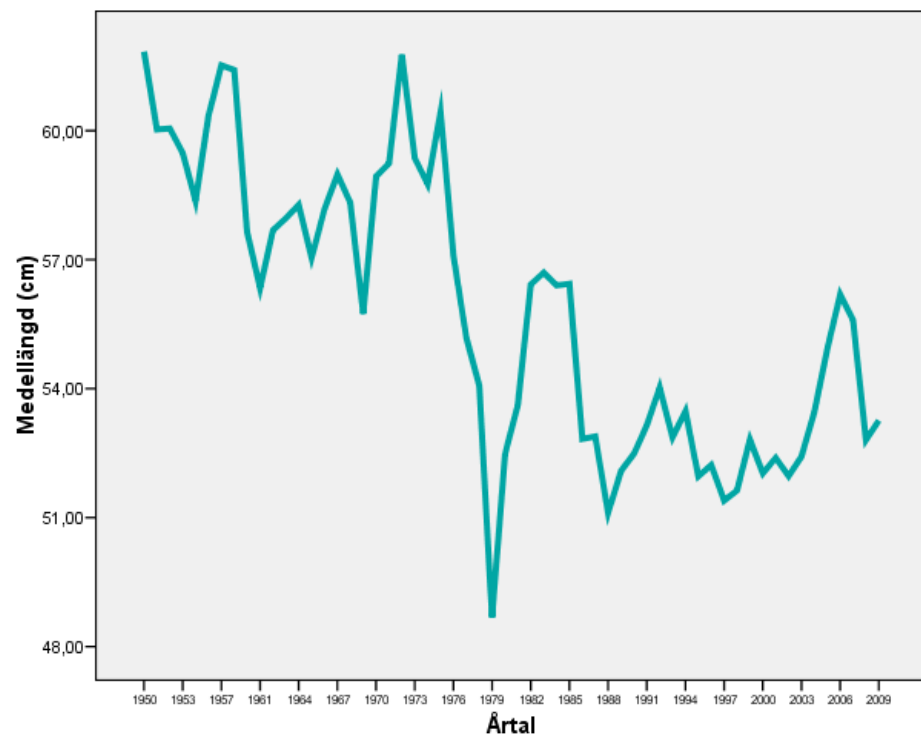
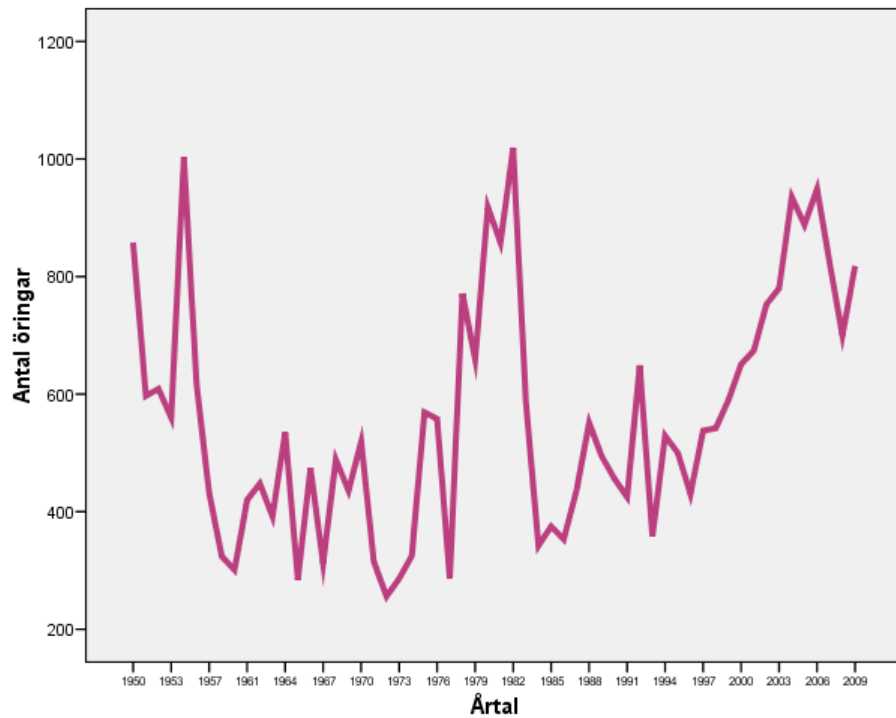
Pungräkan *Mysis relicta* dök upp i sjön 1970 (uppströms utsättning).

Norsen etablerade sig i sjön vid början av 1980-talet (första utsättning 1977).

Ett exempel

Den vilda Dammåöringen har påverkats!

Ett exempel

Öringutsättning: massa olika stammar och storlekar.

Carlinmärkningar!

Idag 3-årig fisk (ca 0,5 kg) som sprids per båt över hela sjön i maj.

Två stammar:

1. Storboströmmen. Stammen finns i odling.
2. Bågede-öring från Ströms Vattudal som har bättre tillväxt och överlevnad.

Huvuddelen av återfångsterna av **öring** görs som vanligt första sommaren (0,5-1 kg), men en del (10% av fångsten) går vidare till fiskdiet o tillväxt.

Ett exempel

Av de överlevande könsmognar givetvis alla förr eller senare, men återfångsterna av dem i lekvattendrag är minimala. De tycks inte fatta att de ska leka. (Präglingen?)

Utsättningar i övrigt består av ett fåtal yngelutsättningar i mindre vattendrag. De är framgångsrika....

Idag alltmer satsning på restaurering av biflöden och yngelutsättningar ett antal år i början.

Tack!